

II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ, НЕ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЗБАВЛЕННЯМ ВОЛІ

УДК 343.9

DOI 10.32755/sjcriminal.2026.01.093

Ворожбіт-Горбатюк В. В.,

доктор педагогічних наук, професор,

доктор філософії з права,

головний науковий співробітник відділу

дослідження проблем кримінально-виконавчого права,

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності

імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України,

м. Харків, Україна

ORCID: 0000-0002-5138-9226

ОСОБЛИВОСТІ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ В ПРОБАЦІЇ

У статті розкрито роль концепції нейророзмаїття під час проходження пробаційних програм ветеранами війни в Україні. Нейророзмаїття розглядається як відмінності пізнання та комунікації, що впливають на психічні процеси й соціальну взаємодію, зокрема за наявності травматичного досвіду. Для ефективної ресоціалізації ветеранів-пробаційних суб'єктів обґрунтовано необхідність: гнучкого індивідуального підходу на основі катamnестичного спостереження; адаптації пробаційних програм до нейронетипового сприйняття інформації та особливостей емоційної регуляції; забезпечення передбачуваності взаємодій з куратором і волонтерами пробації, зокрема через чіткі плани, покрокові інструкції та мінімізацію сенсорних тригерів. Перспективними напрямками визначено міжгалузеве дослідження гендерної чутливості травматичного досвіду та впровадження доказових практик просоціального моделювання з використанням європейських і світових кейсів пробації.

Ключові слова: кримінально-виконавче право, ветеран війни, пробація, травматичний досвід, євроінтеграція, ризик-орієнтований підхід, пробаційна програма, ресоціалізація.

Постановка проблеми. З 2014 року Україна виборює право на незалежність і цілісність території, історії, соціокультурних надбань, національну гідність. Відкрита збройна агресія проти України з 2022 року, з одного боку, актуалізує потребу перегляду і трансформації миротворчої діяльності для утвердження цінностей верховенства права, людяності і демократії, з іншого,

актуалізує привернення уваги світової академічної і професійних спільнот до унікального досвіду розвитку усіх сфер суспільного життя в довготривалих умовах небезпеки, досвіду травми. Такий досвід формується в реальному часі роботи із суб'єктами пробації, які мають статус ветерана війни. Питання особливостей ресоціалізації засуджених ветеранів війни перебувають у центрі уваги науковців і фахівців практичної сфери. 22 жовтня 2025 р. відбувся круглий стіл «Запровадження програм ресоціалізації ветеранів російсько-української війни, які засуджені до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі» [5]. Учасники заходу у широкій програмі відкритої дискусії акцентували увагу на потребі розроблення реальних практик ресоціалізації ветеранів війни в Україні в так званих польових умовах. Фахівці звернули увагу на очевидні труднощі, що негативно позначаються на ефективності заходів і засобів ресоціалізації таких засуджених: «...конфліктність та замкнутість, агресивна чи тривожна симптоматика» [5]. У повідомленні про вказаний захід надано довідкову інформацію про «соціально-демографічний портрет ветерана війни, який відбуває альтернативні види покарання: 99,7 % ветеранів – чоловіки; 69 % ветеранів – особи віком від 26 до 45 років; 84 % ветеранів мають статус учасника бойових дій; 15 % ветеранів – інваліди війни; 48 % ветеранів перебувають у шлюбі» [5]. Зважаючи на заявлені труднощі, які актуалізовані фахівцями, запропоновано стандартизований підхід до характеристики соціально-демографічного портрета такої категорії суб'єктів пробації, цією публікацією актуалізовано доцільність глибинного вивчення, критичного аналізу напрацювань європейських і світових учених, фахівців служб пробації щодо врахування положень концепції нейророзмаїття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У цій публікації враховано матеріали Європейського дослідження знань і ставлення персоналу пробації до психічних захворювань та доцільності використання в роботі пробації шкали грамотності у сфері психічного здоров'я «(MHLS)» [13]. Під час підготовки цієї публікації враховано матеріали і пропозиції рішень Секретаріату з кримінального права за результатами 87-го пленарного засідання Європейського комітету з проблем злочинності, що відбувся

у червні 2025 р. [9], вивчення європейського досвіду розвитку служби пробації у XXI столітті авторів С. Піттса та Л. Тіггеса [8], пропозиції науковців Л. Вінтер, Н. Ренехан щодо реалізації програм зміни поведінки для нейронетипових засуджених [14]. Методологія цієї публікації передбачала опору на положення монографії «Пробацийні програми для повнолітніх суб'єктів пробації: євроінтеграційний вектор національного дискурсу» [1]. Разом з тим вивчення вказаних та інших тематичних матеріалів у відкритому доступі, динаміка характеристик суб'єктів пробації, трансформацій, що впливають на розвиток ідентичностей ветеранів війни, обумовлює звернення до проблеми ресоціалізації такої категорії засуджених, пошук рішень ефективної реалізації і проходження пробацийних програм ветеранами війни з урахуванням концепції нейророзмаїття, яка дедалі глибше розробляється у країнах Європи і світу.

Формулювання мети. Мета статті – розкрити роль концепції нейророзмаїття під час реалізації пробацийних програм для ефективної ресоціалізації ветеранів війни в Україні.

Виклад основного матеріалу. Розроблення змісту, організаційних, методичних аспектів реалізації і проходження пробацийних програм засудженими ветеранами війни забезпечить ефективність використання видатків державного бюджету, успіх реалізації визначених Законом України «Про пробацію» [4] мети і завдань пробації, широку залученість суспільства для утвердження принципу поваги до ветеранів війни, демонстрування шани його бойового досвіду, урахування під час реалізації пробацийних програм гендерно і соціокультурно чутливих способів вираження такої поваги і шани, визнання позитивних правосвідомих досягнень і значущості сильних сторін осіб такої категорії суб'єктів пробації, розвитку особистісної, професійної, соціальної та інших ідентичностей для ресоціалізації ветеранів війни в пробації. Така позиція узгоджується з рішеннями відповідної Консультативної ради [2].

Концепція нейророзмаїття передбачає визнання природних чи набутих у результаті травматичного досвіду порушень чи

нозологій внаслідок хвороб, розбіжностей у роботі мозку людини, розгляд таких розбіжностей від загальноприйнятих стандартів як частину норми людської варіативності [10; 11]. У світі широко використовуються слова: нейровідмінність, нейронетиповість, нейродивергентність та інші як відносний синонімічний ряд. Концепція нейророзмаїття в комунікаціях та взаємодіях з ветеранами війни в пробації передбачає визнання варіативності роботи мозку таких осіб на такому самому рівні, як і приписи щодо респектності. Врахування концепції нейророзмаїття втілюється через пошук найбільш прийнятної способу подачі інформації для конкретного типу мислення ветерана війни під час проходження таким суб'єктом пробаційної програми, прийнятні варіанти оброблення і закріплення отриманої інформації суб'єктом пробації на основі попередньо визначених когнітивних особливостей психічних процесів повнолітнього ветерана війни – суб'єкта пробації. Замість фокусування і усунення недоліків, що є традиційним для змісту більшості чинних пробаційних програм, розроблених для України, концепція нейророзмаїття пропонує альтернативи замість вербальної взаємодії чи практики виконання самостійних завдань у робочих зошитах. Не всі ветерани – суб'єкти пробації позитивно сприймають ідею роботи в робочих зошитах з міркувань вікової узгоджуваності, позицій життєвого досвіду, наявних стигм і стереотипних уявлень про засуджену особу, значущості практичних завдань, які своїм змістом не узгоджені з реальним досвідом конкретного ветерана війни – суб'єкта пробації.

Нейророзмаїття спонукає до розроблення інклюзивного підходу не лише за медичними показаннями, а й з урахуванням визначених когнітивних, соціокультурних та інших потреб ветерана – суб'єкта пробації. У відкритому інформаційному просторі розлого подається інформація про особливі стани ветеранів війни, приклади і способи реабілітаційного супроводу. Концепція нейророзмаїття передбачає врахування когнітивних особливостей, наприклад, таких станів: перебіг панічних атак впливає на поведінку ветерана війни під час безпосередньої комунікації з куратором пробаційної програми, тренером на заняттях, виконання індивідуального плану тощо. Фахівець пробації не лікує ветерана, а з повагою ставлячись

до медичних висновків і протоколів лікування, організує взаємодію з прийняттям виявлених / констатованих когнітивних особливостей ветерана війни. Осмислення понять і приписів нейророзмаїття сприяють стабілізації емоційних станів і розвитку ідентичностей ветерана – суб'єкта пробації на основі його сильних сторін, які підкреслюють унікальність людини, і цим ресоціалізація в пробації допомагає створити сприятливе соціокультурне середовище, у якому ветеран війни з порушенням, нозологіями внаслідок травматичного досвіду, стресу, хвороб може почуватися повноцінною людиною, зрозумілою і прийнятою у суспільстві. Адже в такому середовищі люди з оточення розуміють і приймають особливості роботи мозку нейронетипової особи (наприклад, широка практика перегляду кольорових і звукових рішень з метою уникнення потенційних тригерів неконтрольованої агресії ветеранів війни внаслідок прожитого ними стресу, травматичного досвіду чи наявного посттравматичного розладу, уникнення використання багатозначних слів, фраз іронії чи сарказму, що порушують бажану однозначність вербального спілкування з ветераном війни у пробації.

Концепція нейророзмаїття містить потенціал для освіти дорослих з труднощами у навчанні. Під час освітніх пропозицій, розроблення освітніх програм чи курсової підготовки для ветеранів війни фахівець пробації має привертати увагу розробників щодо пропозицій способів подачі навчального матеріалу, доцільного інструментарію моніторингу навчального успіху для такої категорії суб'єктів пробації. У цьому схиляємося до пропозицій, висловлених Радою з пеналогічного співробітництва Європейського комітету з проблем злочинності, коли освіта дорослих організовується і здійснюється таким чином, щоб здобувач освіти самостійно міг реагувати на виклики, з якими стикається в житті, завдяки науковому знанню набув необхідного рівня життєстійкості [9]. Для осмислення і широкої практики реалізації концепції нейророзмаїття можна сконцентрувати увагу на узгодженні стандартизованих професійних компетентностей фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб [6] з рекомендаціями щодо профілю професійної компетентності працівника пробації. Зокрема, компетентності з групи В «Проведення оцінювання потреб ветеранів війни та членів їх сімей»,

групи Е «Здійснення супроводу ветеранів війни та членів їх сімей, які потребують підтримки (допомоги)» узгоджуються з розділом V «Вимоги професії до умінь працівника пробації» [7].

Пропоновані положення нейророзмаїття, навіть обмежені змістом цієї публікації, позитивно впливатимуть на процеси ресоціалізації ветеранів війни в пробації. Адже таким чином стає очевидною значущість орієнтації на запит правомірної поведінки, формування загальних життєвих компетентностей ветерана війни – суб'єкта пробації в конкретній громаді під час інтерпретації куратором змісту пробаційної програми; індивідуальний вибір інструментарію корекційних впливів з урахуванням можливостей розв'язання соціально прийнятним шляхом потреб ветерана – суб'єкта пробації; просоціальне моделювання світоглядних орієнтацій і життєдіяльності засудженого ветерана війни на засадах респектності. Звісно, популяризація концепції нейророзмаїття актуалізує питання оновлення програм підготовки і підвищення кваліфікації фахівців і персоналу пробації, розроблення відповідних кейсів. У цьому напрямі доречно імплементувати світові практики з опорою на пропозиції огляду доказів членів Мережі нейродивергенції у кримінальному правосудді, які базуються на: урахуванні життєвого досвіду під час розроблення політик взаємодії і методичного інструментарію, необхідності системного вивчення катамнезу (нейронетиповість у дитинстві, під час формальної освіти, маргіналізація в молодіжному віці, нейронетиповість поведінки під час затримання, досудового вивчення, під час судових засідань на основі інформованої згоди чи співучасті організацій та установ, які «можуть зробити свої послуги більш зручними для нейронетипових людей» [14], вивчення ризиків, конкретизація затребуваної волонтерської підтримки в реалізації пробаційних програм, соціокультурної підтримки ветерана війни під час проходження пробаційної програми. Європейською конфедерацією пробації у цьому ключі вказується на суперечність «короткостроковості оцінювання участі» в тренінгах чи короткотермінових курсах, стажуваннях «для довгострокових впливів на практику пробації та її результати» [12; 13]. Цікавими для українських фахівців пробації є рекомендації С. Пітса і Л. Тіггеса, зокрема рекомен-

дації групи Б «Визначення десяти «факторів успіху» для розбудови потенціалу пробації (партнерський підхід, спільне бачення, контекст / складність, реагування на опір, мережі та альянси, стратегія, управління проектами, технічні та «м'які» навички, співпраця з інтернаціональними органами та вбудовані оцінка, дослідження та звітність», групи В «Фактори ризику у розбудові потенціалу (включаючи розширення мережі, резистентність, високе навантаження на випадки, потенційне домінування контрольних заходів над реабілітацією)» [8]. Ці пропозиції корелюються з комплексним підходом, який задекларовано в анонсованих заходах і презентаціях програм ресоціалізації ветеранів війни у пробації [1; 2; 3]. Доцільний базис для реалізації концепції нейророзмаїття в українській пробації містять програма «Ментори пробації», тренінг «Мотиваційне інтерв'ювання», віртуальний психологічний клуб, онлайн-спільноти працівників пробації, онлайн-курси «Розвиток у працівників пробації навичок реалізації пробаційних програм», «Складання оцінки ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення та індивідуальне планування роботи із суб'єктами пробації» та ін. [3]. Разом з тим бракує практичних кейсів і прикладів вивчення й методичного розроблення концепції нейророзмаїття попри очевидну доказову базу практик європейської пробації.

Висновки. Отже, у статті розкрито роль концепції нейророзмаїття під час реалізації пробаційних програм для ветеранів війни для втілення принципів респектності, гнучкості індивідуальних ресоціалізуючих впливів. Реалізація концепції нейророзмаїття передбачає багатоканальність інформування, чіткість і однозначність формулювань у спілкуванні з такою категорією суб'єктів пробації, передбачуваність взаємодій кураторів пробаційних програм, волонтерів пробації, системної роботи у співпраці з громадою, де проживає такий суб'єкт пробації, з мінімізації сенсорних навантажень – гіпотетичних тригерів агресії та інших деструктивних проявів поведінки ветеранів війни в пробації. Подальшого розроблення потребують питання гендерної чутливості травматичного досвіду під час реалізації пробаційних програм, просоціальне моделювання з використанням кейсів європейської та світової пробації.

Список використаних джерел

1. Ворожбіт-Горбатюк В. В. Пробаційні програми для повнолітніх суб'єктів пробації: євроінтеграційний вектор національного дискурсу : монографія ; НАПрН України ; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України. Харків : Право, 2025. 226 с.

2. Консультативна експертна рада: розглянуті питання вдосконалення законодавства щодо пенітенціарної служби та ресоціалізації ветеранів. 2025. URL: <https://probation.gov.ua/news/konsultativnaekspertnara-da-rozglyanuti-pitannya-vdoskonalennya-zakonodavstva-shchodopenitenciarnoyi-sluzhbi-ta-resocializaciyi-veteraniv> (дата звернення: 20.01.2026).

3. Огляд результатів діяльності Державної установи «Центр пробації» за I півріччя 2025 року. Київ, 2025. URL: <https://www.probation.gov.ua/storage/app/media/%D0%9E%D0%93%D0%9B%D0%AF%D0%94%202025%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B5%20%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D1%96%D1%87%D1%87%D1%8F.pdf> (дата звернення: 20.01.2026).

4. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 93.

5. Програми ресоціалізації ветеранів війни, які відбувають покарання без позбавлення волі. *Укрінформ*. 22.10.2025. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/4047595-programiresocializacii-veteraniv-vijni-aki-vidbuvaut-pokaranna-bez-pozbavlenna-voli.html> (дата звернення: 20.01.2026).

6. Про затвердження професійного стандарту «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» : наказ Міністерства у справах ветеранів України від 31.12.2024 № 508. URL: <https://mva.gov.ua/prozatverdzhennya-profesiynogo-standartu-fahivets-iz-suprovodu-veteraniv-viyni-ta-demobilizovanih-osib> (дата звернення: 20.01.2026).

7. Вимоги до професії. *Пробація України*. URL: <https://www.probation.gov.ua/vimogi-do-profesiyi> (дата звернення: 20.01.2026).

8. A critical review Building Probation Capacity: What Works? Learning from the European experience of Probation Service Development in the 21st Century. 2023. URL: <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2023/10/Capacity-Building-Report-Preview-for-CEP-1.1.pdf> (дата звернення: 20.01.2026).

9. List of decisions. European Committee on Crime Problems (CDPC) 87th Plenary meeting Strasbourg, 17–19 June 2025. URL: <https://rm.coe.int/cdpc-2025-02-eng-list-of-decisions-plenary-meeting-june-2025/488027823f> (дата звернення: 20.01.2026).

10. Singer J. Meet Judy Singer a NeuroDiversity Pioneer. An Interview with the Australian Sociologist who coined the term "Neurodiversity". 1999. URL: <https://web.archive.org/web/20190606235437/http://www.myspectrumsuite.com/meet-judy-singer/> (дата звернення: 20.01.2026).

11. Neurodiversity Foundation. 22.10.2025. URL: <https://www.neurodiversiteit.nl/#:~:text=June%2016th%202025%20is%20the%208th%20international%20day%20of%20pride%20for%20all%20neurodivergents> (дата звернення: 20.01.2026).

12. Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the European Rules on community sanctions and measures. 2017. URL: <https://rm.coe.int/1680990cf2> (дата звернення: 20.01.2026).

13. Brooker C., Tocque K. The European survey of probation staff's knowledge of, and attitudes to, mental illness. CEP, 2023. URL: https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2023/03/CEP-study-on-MHLS_Final.pdf (дата звернення: 20.01.2026).

14. Vinter L., Renehan N. Prison and probation based behavioural change programmes for neurodivergent individuals. *Clinks Evidence Library*. 2025. URL: <https://repository.derby.ac.uk/item/qy4v5/prison-and-probation-based-behavioural-change-programmes-for-neurodivergent-individuals> (дата звернення: 20.01.2026).

Vorozhbit-Horbatiuk V.,

Doctor of Pedagogical Sciences,

Professor, PhD in Law, Chief Researcher,

Academician Stashis Scientific Research

Institute for the Study of Crime Problems

of National Academy of Legal Sciences of Ukraine,

Kharkiv, Ukraine

ORCID: 0000-0002-5138-9226

FEATURES OF THE RESOCIALIZATION OF WAR VETERANS ON PROBATION

The article reveals the role of the concept of neurodiversity during the passage of probation programs by war veterans in Ukraine. Neurodiversity is considered in the following definition: differences in a person's cognition of himself, the world and himself in the world, when these differences affect mental processes, methods and quality of communication, interaction of people with different experiences, including traumatic ones. During the targeted resocialization of veterans – subjects of probation, it is important to ensure: 1) flexibility of the individual approach based on the study of catamnesis (long-term observation for the purpose of early detection of problems of cognitive development of a war veteran and selection of appropriate, rehabilitation-oriented methods of communication, interaction tools for successful

passage of the probation program); 2) development or adaptation of the content of each current probation program to the neurodivergent perception of information, communication features, social interactions, and procedures for emotional regulation of the behavior of a war veteran (for example, provide for multi-channel information, ensure clarity and simplicity, and unambiguous wording of information); 3) predictability of interactions between a war veteran – a probation subject – with the probation program supervisor and a probation volunteer, namely: a clear simple plan, a proposal for step-by-step instructions, appropriate visual support taking into account traumatic experience, minimizing sensory loads that can serve as triggers for aggression and other destructive manifestations of behavior. The author identifies two areas as prospects for further development of the topic: interdisciplinary study of the problem of gender sensitivity of traumatic experience and taking this into account during the implementation of probation programs; prosocial modeling using a bank of evidence-based tools and developed cases of European and world probation.

Key words: criminal enforcement law, war veteran, probation, traumatic experience, European integration, risk-based approach, probation program, resocialization.

References

1. Vorozhbit-Horbatiuk, V. V. (2025), Probation programmes for adult probation subjects: the European integration vector of national discourse : monograph, Pravo, Kharkiv.

2. Probation Center (2025), "Consultative Expert Council: issues of improving legislation on the penitentiary service and resocialization of veterans", available at: <https://probation.gov.ua/news/konsultativna-ekspertna-rada-rozglyanuti-pitannya-vdoskonalennya-zakonodavstva-shhodo-penitenciarneyi-sluzhbi-ta-resocializaciyi-veteraniv> (accessed 20 January 2026).

3. Probation Center (2025), Review of the activities of the Probation Center for the first half of 2025, Kyiv, available at: <https://www.probation.gov.ua/storage/app/media/%D0%9E%D0%93%D0%9B%D0%AF%D0%94%202025%20%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%88%D0%B5%20%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D1%96%D1%87%D1%87%D1%8F.pdf> (accessed 20 January 2026).

4. Ukraine (2015), *On Probation* : Law of Ukraine, No. 160-VIII, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

5. Ukrinform (2025), Resocialization programmes for war veterans serving non-custodial sentences, available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-preshall/4047595-programi-resocializacii-veteraniv-vijni-aki-vidbuvaui-pokaranna-bez-pozbavlenna-voli.html> (accessed 20 January 2026).

6. Ukraine (2024), *On approval of the professional standard "Specialist in supporting of war veterans and demobilized persons"*: Order of Ministry of

Veterans Affairs of Ukraine dated 31.12.2024 No.508, available at: <https://mva.gov.ua/pro-zatverdzhennya-profesiynogo-standartu-fahivets-iz-suprovodu-veteraniv-viyni-ta-demobilizovanih-osib> (accessed 20 January 2026).

7. Probation of Ukraine (n.d.), Requirements for the profession. Probation staff, available at: <https://www.probation.gov.ua/vimogi-do-profesiyi> (accessed 20 January 2026).

8. Confederation of European Probation (CEP) (2023), Building probation capacity: what works? Learning from the European experience of probation service development in the 21st century, available at: <https://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/2023/10/Capacity-Building-Report-Preview-for-CEP-1.1.pdf> (accessed 20 January 2026).

9. European Committee on Crime Problems (CDPC) (2025), List of decisions: 87th Plenary Meeting, Strasbourg, 17–19 June 2025, available at: <https://rm.coe.int/cdpc-2025-02-eng-list-of-decisions-plenary-meeting-june-2025/488027823f> (accessed 20 January 2026).

10. Singer, J. (1999), "Meet Judy Singer: a neurodiversity pioneer", available at: <https://web.archive.org/web/20190606235437/http://www.myspectrumsuite.com/meet-judy-singer/> (accessed 20 January 2026).

11. Neurodiversity Foundation (2025), International Day of Neurodiversity Pride, available at: <https://www.neurodiversiteit.nl/#:~:text=June%2016th%202025%20is%20the%208th%20international%20day%20of%20pride%20for%20all%20neurodivergents> (accessed 20 January 2026).

12. Council of Europe (2017), Recommendation of the Committee of Ministers on the European Rules on community sanctions and measures, available at: <https://rm.coe.int/1680990cf2> (accessed 20 January 2026).

13. Brooker, C. and Tocque, K. (2023), The European survey of probation staff's knowledge of, and attitudes to, mental illness, CEP, available at: https://www.cep-probation.org/wpcontent/uploads/2023/03/CEP-study-on-MHLS_Final.pdf (accessed 20 January 2026).

14. Vinter, L. and Renehan, N. (2025), "Prison and probation based behavioural change programmes for neurodivergent individuals", *Clinks Evidence Library*, available at: <https://repository.derby.ac.uk/item/qy4v5/prison-and-probation-based-behavioural-change-programmes-for-neurodivergent-individuals> (accessed 20 January 2026).

Дата першого надходження статті до видання: 28.01.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.01.2026.

Дата публікації (оприлюднення): 21.04.2026.